

MAJ 2024

„Monitor chiński” omawia i komentuje aktualną sytuację polityczną, gospodarczą i społeczną w Chińskiej Republice Ludowej oraz chińskie działania w Europie Środkowo-Wschodniej.

DR BARTOSZ KOWALSKI

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet Łódzki

MONITOR CHIŃSKI

MAJ 2024

Pierwsza od pięciu lat wizyta przewodniczącego ChRL Xi Jinpinga w Europie. W dniach 5-11 maja przewodniczący ChRL odwiedził kolejno Francję (najważniejszego rzecznika „europejskiej autonomii strategicznej”) oraz dwóch najbliższych partnerów politycznych Pekinu (i Moskwy) w Europie: Węgry i Serbię. Wybór państw wskazywał wyraźnie, że Chiny nadal próbują „wbijać klin” w relacje euroatlantyckie, i – jak w przypadku Węgier i Serbii – wspierać państwa rewizjonistyczne.

I.WYDARZENIA SZCZEBŁA CENTRALNEGO

1 maja: USA nakładają sankcje na kilkanaście chińskich firm za wspieranie rosyjskiej maszyny wojennej. Obiektem restrykcji stały się firmy dostarczające Rosji części i technologie wykorzystywane do odbudowy przemysłu zbrojeniowego, w tym maszyny i mikroelektronikę. W ocenie amerykańskich władz pomoc Chin przyczyniła się do odzyskania przez Rosję inicjatywy na froncie rosyjskim, a w dalszej kolejności stwarza zagrożenie dla państw UE. Sankcje objęły również cele w Rosji, Azerbejdżanie, Belgii, Turcji, Słowacji i Zjednoczonych Emiratach Arabskich.

2 maja: Unia Europejska podwyższy cła na chińskie samochody elektryczne (EV)? Trzy chińskie koncerny motoryzacyjne, Geely, SAIC i BYD, odmawiają dostatecznej współpracy (dostarczenia informacji nt. subsydiów, działalności i łańcuchów dostaw) z Komisją Europejską w ramach dochodzenia antysubsydyjnego. Tym samym KE będzie działać na podstawie „dostępnych faktów”, co z reguły oznacza, że będzie mogła narzucić dowolne cła importowe. Ceny chińskich samochodów są na tyle konkurencyjne, że ich producenci będą utrzymywać zyski nawet, gdy cła wzrosną do 15%-30%. Według analityków Rhodium Group, aby uzyskać pożądany efekt będą potrzebne cła w wysokości 50%.

2 maja: co czwarty Amerykanin uważa Chiny za wroga. Według ankiety przeprowadzonej przez Pew Research Center 40% Amerykanów postrzega Chiny jako wroga państwo (dwa lata wcześniej odsetek ten wynosił 25%). Obecnie połowa Amerykanów uważa Chiny za „konkurenta”, a jedynie 6% za partnera. Blisko połowa respondentów uważa, że ograniczanie chińskiej potęgi i wpływów powinno być priorytetem polityki zagranicznej USA.

8 maja: Chiny zyskują dostęp do złóż litu w Mali. Chińska spółka górnicza Ganfeng Lithium kupiła od australijskiej firmy Leo Lithium Ltd. 40% udziałów w Mali Lithium, która jest właścicielem kopalni litu Goulamina. Koszt transakcji wyniósł za 342,7 mln USD. Zdolność produkcyjna Ganfeng Lithium jest największa w Chinach i trzecia co do wielkości na świecie. W czerwcu 2021 roku Ganfeng nabył 50% udziałów w Goulaminie za 130 mln USD. Po sfinalizowaniu transakcji Ganfeng Lithium stanie się jedynym właścicielem Goulamina. Wycofanie się Australijczyków jest związane z rosnącym ryzykiem działalności w Mali i przyjęciem przez tamtejszą juntę specjalnej ustawy górniczej w 2023 r. Regulacje te pozwalają władzom zwiększać udziały w projektach górniczych realizowanych przez firmy zagraniczne w Mali. W przypadku Goulaminy udziały państwa wzrosną z 20 do 35%.

14 maja: USA zwiększają czterokrotnie cła na chińskie samochody elektryczne. W skutek decyzji amerykańskich władz cła na EV wzrosną do 100%. Ponadto podwojono cła na panele słoneczne i półprzewodniki z Chin (wzrost do 50%) i potrojono cła na import niektórych wyrobów ze stali i aluminium (do 25%). Decyzja jest uzasadniana potrzebą ochrony amerykańskich producentów przed nieuczciwą konkurencją ze strony Chin. Podwyżki ceł na półprzewodniki wejdą w życie w 2025 roku, pozostałe jeszcze w tym.

15 maja: Chiny poszerzają wpływy na rynku telewizyjnym w Kenii. Należący do chińskiego kapitału nadawca Pan Africa Network Group (PANG) nabył cztery nowe częstotliwości nadawcze od władz Kenii. Blisko 94% udziałów w PANG będzie w posiadania chińska spółka medialna StarTimes China Africa Digital TV Media Ltd. Firma powstała w 1988 roku, jednak dopiero od 2008 roku działa w Afryce. Dzięki transakcji PANG będzie posiadał łącznie 129 częstotliwości, najwięcej spośród nadawców w Kenii. StarTimes jest obecny w 30 państwach afrykańskich stanowiąc ważny element chińskiej soft power i szerzenia propagandy. W ofercie tego nadawcy znajdują się m.in. chińskie seriale i programy TV emitowane w lokalnych wersjach językowych. Star Times jest głównym wykonawcą projektu „10 tysięcy wiossek”. Projekt ten został zainaugurowany przez Xi Jinpinga na szczycie FOACAC Johannesburgu w 2015 roku. Jego celem jest udostępnienie telewizji cyfrowej biedniejszej części Afrykańczyków.

16 maja: eksport nitrocelulozy z Chin do Rosji gwałtownie wzrósł od czasu inwazji na Ukrainę. Materiał wykorzystywany m.in. w produkcji amunicji miał do niedawna marginalne znaczenie w chińsko-rosyjskiej wymianie handlowej. Jednak od maja 2022 roku sprzedaż nitrocelulozy z ChRL do Rosji zaczęła gwałtownie rosnąć; w 2022 r. 700 ton, w 2023 r. 1300 ton, a pierwszym kwartale br. 110 ton.

16-17 maja: wizyta Władimira Putina w Chinach. Pierwsza po „reelekcji” wizyta zagraniczna prezydenta Putina miała na celu przede wszystkim utrzymanie wsparcia Pekinu dla Moskwy w czasie wojny w Ukrainie (choć z pewnością mniejszego niż oczekuje tego Kreml). Z Władimirem Putinem do Chin przyjechali również kluczowi urzędnicy odpowiedzialni za prowadzenie wojny w Ukrainie, były minister obrony Siergiej Szojgu (przesunięty do Rady Bezpieczeństwa) i nowo powołany szef tego resortu Andriej Biełousow – obaj wzięli udział w spotkaniu z Xi Jinpingiem. Uwagę obserwatorów zwróciła również wizyta rosyjskiego prezydenta w objętym amerykańskimi sankcjami Harbińskim Instytucie Technologicznym, który jest ważnym ośrodkiem badań nad technologią wojskową. Natomiast nadal nie osiągnięto przełomu w sprawie budowy gazociągu Siła Syberii II. Prawdopodobnie wynika to z żądań Chin odnośnie do ceny surowca i wolumenu dostaw. Potwierdza to rosnącą asymetrię w relacjach Moskwy i Pekinu (zob. również blog OSA).

18 maja: minister rolnictwa ChRL Tang Renjian objęty śledztwem w sprawie korupcji. Sprawa ma związek „z poważnym naruszeniem dyscypliny partyjnej i prawa”, co w żargonie KPCh oznacza zarzuty korupcyjne.

22 maja: rządzący w Kenii Zjednoczony Sojusz Demokratyczny (UDA) z wizytą partyjną w Chinach. Delegacja UDA spotkała się w Pekinie z wiceszefem Wydziału Łączności Międzynarodowej KC KPCh Chen Zhou, wyrażając nadzieję na wzmocnienie wymiany i współpracy partyjnej oraz chęć „czerpania z doświadczeń KPCh w rządzeniu”. Strona kenijska przekazała zapewnienia prezydenta Williama Ruto o gotowości do pogłębiania współpracy partyjnej i państwowej z Chinami.

31 maja: Chiny nie wezmą udziału w konferencji pokojowej w Szwajcarii. Zgodnie z oficjalnym stanowiskiem, podkreślającym nt. potrzebę „równego” uczestnictwa przedstawicieli Ukrainy i Rosji, władze Chin zapowiedziały, że nie będą uczestniczyć w spotkaniu w Szwajcarii, które odbędzie się w połowie czerwca. Odnosząc się do szwajcarskiej konferencji, minister spraw zagranicznych Rosji powiedział, że to Chiny mogłyby zorganizować konferencję z udziałem przedstawicieli Moskwy i Kijowa.

KOMENTARZ

Wizyta Xi Jinpinga we Francji: bez przełomu w narastającej wojnie handlowej. Przyjazd przewodniczącego ChRL do Francji miał na celu zmniejszyć napięcia w

relacjach dwustronnych i unijno-chińskich, w obu przypadkach związanych z chińskimi subsydiami eksportowymi (głównie z wszczętym z inicjatywy Paryża dochodzeniem w sprawie samochodów elektrycznych) i wsparciem Chin dla Rosji w wojnie z Ukrainą.

Aby nadać szerszego wymiaru wizycie Xi Jinpinga prezydent Macron zaprosił na trójstronne spotkanie przewodniczącą Komisji Europejskiej Ursulę von der Layen, która wyartykułowała listę zagadnień geopolitycznych i gospodarczych kładących się cieniem na relacjach UE-Chiny. Odnutowawszy z uznaniem, że Xi Jinping odgrywa ważną rolę w powściągnięciu nuklearnego szantażu ze strony Rosji, przewodnicząca KE podniosła również potrzebę pilnego zaprzestania dostarczania Moskwie dóbr podwójnego przeznaczenia, które wspierają rosyjską maszynę wojenną. Ursula von der Layen zakomunikowała, że Europa jest gotowa bronić swoją gospodarkę przed nieuczciwymi praktykami ze strony Chin, które powinny rozwiązać strukturalny problem z nadprodukcją poprzez stymulowanie popytu wewnętrznego. Powiedziała wprost, że „świat nie może zaabsorbować chińskich nadwyżek produkcyjnych”. Wymieniła również trzy palące wyzwania dla bezpieczeństwa gospodarczego UE: zaprzestanie przez Chiny subsydiowania takich produktów jak samochody elektryczne i stal, które zalewają europejski rynek; zapewnienie równego dostępu do chińskiego rynku dla firm europejskich; dywersyfikacja łańcuchów dostaw, zwłaszcza w zakresie surowców naturalnych. Choć prezydent Macron używał bardziej powściągliwego języka, domagając się „równych zasad dla wszystkich”, to Xi Jinping zaprzeczył, że „tzw. problem chińskiej nadprodukcji” w ogóle istnieje. Innymi słowy, ani Chiny nie uzyskały ustępstw w sprawie unijnych działań antysubsydyjnych, ani Francja i UE nie otrzymały od Xi sygnału do chęci kompromisu w tej sprawie. Być może, jak zauważył Grzegorz Stec (Merics), władze w Pekinie są przekonane o nieuniknionym zbliżeniu UE i Chin w następstwie prawdopodobnego zwycięstwa Donalda Trumpa w listopadowych wyborach prezydenckich. Jednocześnie ani prezydent Macron, ani kanclerz Scholz, który odwiedził Chiny w kwietniu br. (choć odmówił dołączenia do rozmów w Paryżu), nie uzyskali od Pekinu niczego konkretnego w sprawie wojny w Ukrainie.

Zupełnie odmienny przebieg miała dalsza część wizyty Xi w Europie. W Belgradzie i Budapeszcie przywódca ChRL był witany jako przyjaciel, a w miejsce trudnych kwestii związanych z ochroną europejskiego rynku i wojną w Ukrainie, eksponowano głównie szanse wynikające ze współpracy gospodarczej i politycznej oraz wzajemne poparcie dla rewizjonistycznej agendy między Pekinem i odpowiednio Belgradem i Budapesztem (zob. komentarz w następnej części).

II. CHINY I EUROPA ŚRODKOWO-WSCHODNIA

6 maja: minister spraw zagranicznych Radosław Sikorski o chińskim wsparciu dla Rosji. Na zakończenie trzydniowej wizyty w Waszyngtonie, minister Sikorski udzielił wywiadu PAP. Stwierdził m.in., że według dostępnych informacji, „Chiny co prawda nie dostarczają broni, ale dostarczają bardzo dużo komponentów i surowców do produkcji broni w Rosji. I wydaje mi się, że musimy tym wyraziściej przekazywać stronie chińskiej, że uważamy to za zagrożenie; nie tylko dla Ukrainy, ale dla całej Europy”.

7-8 maja: wizyta Xi Jinpinga w Serbii. W czasie drugiej w ciągu ośmiu lat wizyty Xi w Serbii podwyższono status relacji dwustronnych z „całościowego partnerstwa strategicznego” do „chińsko-serbskiej wspólnoty dla ludzkości nowej ery”. Dlaczego doszło do zmiany statusu? Zdaniem Liu Zuokuia z Chińskiej Akademii Nauk Społecznych „„żelazna przyjaźń” Chin i Serbii jest głęboko osadzona w spuściźnie historycznej i solidnej bazie politycznej, oba państwa łączą nie tylko szerokie korzyści ze współpracy i wzajemna przychylność obu narodów (扎实的民意根基), ale również wspólne przekonania i cele”. Według Liu relacje Chin i Węgier powinny być wzorem do naśladowania dla innych państw Europy i świata: zamiast „deriskingu” i sekurytyzacji, współpraca oparta na obustronnych korzyściach. Z kolei Cui Hongjian z Pekinńskiego Uniwersytetu Języków Obcych ocenia, że Chiny i Serbia pogłębiają wieloaspektową współpracę i zacieśniają „wielostronną koordynację strategiczną”. Natomiast Liu Yitong z Chińskiego Instytutu Stosunków Międzynarodowych (CISS) podkreśla, że wpływ na podwyższenie rangi partnerstwa mają takie czynniki jak: personalizacja stosunków dwustronnych („dyplomacja głów państw”), pogłębianie „żelaznej przyjaźni” i owocne rezultaty współpracy. (zob. komentarz).

8-10 maja: wizyta Xi Jinpinga na Węgrzech. Premier Viktor Orbán zapewnił Xi Jinpinga o poparciu dla chińskiej „inicjatywy pokojowej” na rzecz zakończenia wojny w Ukrainie, określając Węgry mianem „jedynego wyjątku w Europie”, który jest „za wojną”. Szef węgierskiego rządu zadeklarował również stanowcze poparcie dla „polityki jednych Chin” i dalsze zapewnianie chińskim inwestorom równego dostępu do węgierskiego rynku; zasygnalizował również możliwy udział Chin w rozbudowie elektrowni atomowej PAKS II.

W czasie wizyty przewodniczącego ChRL podwyższono status relacji dwustronnych do rangi „partnerstwa na każdą pogodę”. Węgry stały się pierwszym takim państwem w Europie; do wąskiej, choć dynamicznie rosnącej, liczby państw o podobnym statusie w hierarchii chińskiej dyplomacji należą m.in. Pakistan, Białoruś i Wenezuela (zob. komentarz).

9 maja: ambasador ChRL na Węgrzech Gong Tao o relacjach dwustronnych.

Zdaniem dyplomaty dobre stosunki między Chinami i Węgrami są oparte o przywództwo liderów obu państw oraz rosnące zaufanie polityczne i strategiczną zgodność. Według Gong Tao stosunki relacje Chin i Węgier są wzorem dla „stosunków międzynarodowych nowego typu”. Pekin i Budapeszt razem opowiadają się za światem wielobiegunowym i „jednomyślnie sprzeciwiają się decouplingowi i konfrontacji blokowej”. Jak poinformował ambasador Gong w 2023 r. Chiny były największym inwestorem zagranicznym na Węgrzech (7,6 mld EUR; 58% całego wolumenu BIZ) i stworzyły ponad 1000 miejsc pracy.

9 maja: Peng Liyuan prowadzi dyplomację „pierwszych dam”.

Żona Xi Jinpinga i małżonka premiera Orbána Anikó Lévai odwiedziły węgiersko-chińską dwujęzyczną szkołę w Budapeszcie. Żony przywódców wysłuchały lekcji języka chińskiego, chińskiej kaligrafii i wycinanek oraz obejrzały program kulturalny przygotowany przez uczniów. Placówka została założona w 2004 roku; prowadzi zajęcia na poziomie podstawowym i średnim. Rankiem tego samego dnia Peng Liyuan wraz z małżonką prezydenta Węgier Tamás Sulyoka Zsuzanną Nagy odwiedziły Zamek Królewski, gdzie obejrzały wystawę porcelany Herend i dzieła haftu ręcznego. Zdaniem Peng, porcelana i haft są „wspólnymi symbolami cywilizacji Chin i Węgier”, a „oba narody łączy głębokie poczucie pokrewieństwa”.

10 maja: Chiny i Węgry zacieśniają współpracę kolejową. Zgodnie ze wspólnym oświadczeniem wydanym w czasie wizyty Xi Jinpinga dwa państwa ustanowiły międzyrządowy mechanizm koordynacyjny China-Europe Express Railway. Zgodzono się również odnośnie do potrzeby rozwijania połączeń infrastrukturalnych i podejmowania wspólnych działań na rzecz bezpieczeństwa szlaków transportowych i poprawy jakości i efektywności połączeń kolejowych.

10 maja: wywiad byłego premiera Węgier Pétera Medgyessego dla agencji Xinhua. Medgyessy powiedział m.in., że Inicjatywa Pasa i Szlaku stworzyła bardzo korzystne warunki dla rozwoju współpracy węgiersko-chińskiej. Podając budowę linii kolejowej Budapeszt-Węgry za sztandarowy przykład Pasa i Szlaku, powiedział, że projekt ten stworzył mnóstwo szans rozwojowych i pobudził regionalne *connectivity*; pochwalił również trzy globalne inicjatywy Xi Jinpinga (rozwojową, bezpieczeństwa i cywilizacyjną) oraz osiągnięcia Chin w zakresie walki z ubóstwem.

11 maja: Węgry będą miały siedem bezpośrednich połączeń lotniczych z Chinami. Jak poinformował szef Węgierskiej Agencji Turystycznej László Könnnyid w lecie br., wraz z włączeniem Kantonu i Shenzhen, liczba chińskich miast posiadających połączenia lotnicze z Budapesztem wzrośnie do siedmiu. W ten sposób Węgry mają stać się najczęściej wybieranym przez chińskich turystów

kierunkiem podróży w Europie Środkowo-Wschodniej. Według Könnnyida w ciągu pierwszych czterech miesięcy tego roku liczba lotów pomiędzy Chinami i Węgrami wzrosła o 10%. Rozwojowi turystyki sprzyja ruch bezwizowy. Węgry są jednym z 12 państw europejskich, których obywatele mogą korzystać z 15-dniowych pobytów w Chinach bez wizy (do końca 2025 r.). W marcu tego roku władze Węgier rozpoczęły wydawanie obywatelom Chin wiz biznesowych wielokrotnego wjazdu na pięć lat.

20 maja: premier Grecji Kyriakos Mitsotakis „wprowadza” chińskie autobusy elektryczne do Salonik. Uroczystość z udziałem premiera Grecji i ambasadora ChRL Xiao Junzhenga miała związek z wprowadzeniem 17 autobusów marki Yitong do systemu komunikacji miejskiej w Salonikach. Premier Mitsotakis powiedział, że w związku z kryzysem zadłużeniowym Grecja przez wiele lat nie mogła zapewnić obywatelom „zielonej” floty pojazdów, a włączenie tej partii autobusów do użytkowania oznacza, że wydosłała się z tego trudnego okresu. W październiku 2023 roku greckie ministerstwo infrastruktury podpisało umowę na zakup 250 autobusów elektrycznych Yitong, które pojawiają się stopniowo na ulicach Aten i Salonik.

20-21 maja: wizyta delegacji KPCh w Serbii. Yin Li, członek Biura Politycznego KPCh i sekretarz KPCh w Pekinie, odwiedził Europę na zaproszenie Serbskiej Partii Postępu (SNS), Hiszpańskiej Socjalistycznej Partii Robotniczej i Włoskiej Partii Demokratycznej. W Serbii Yin Li odbył osobne spotkania z szefem SNS i premierem Vučevićem, prezydentem Vučićem i przewodniczącą parlamentu Aną Brnabić. Yin wezwał do promowania chińsko-serbskiej „żelaznej przyjaźni” i „budowania chińsko-serbskiej wspólnoty dla przyszłości ludzkości w nowej erze”. Omówił także współpracę lokalną między Pekinem i partnerami szczecbla lokalnego w Serbii. Według „Dziennika Ludowego” strona serbska jest gotowa skonsolidować „żelazną przyjaźń”, wzmocnić stosunki między partiami, pogłębić wymianę w zarządzaniu państwem i promować lokalną współpracę.

21 maja: chiński koncern samochodowy NIO podpisuje list intencyjny o współpracy z Uniwersytetem Istvána Széchenyiego (UIS) w Győr. Dokument podpisano w siedzibie węgierskiego ministerstwa gospodarki narodowej w obecności ministra gospodarki Mártona Nagyego i ambasadora ChRL Gong Tao. Stronami umowy są UIS, Fundacja UIS oraz HUMDA (Hungarian Motorsport and Green Mobility Development Agency). Jednym z celów współpracy jest rozwój technologii baterii samochodowych i stacji wymiany baterii, w których produkcji specjalizuje się NIO. Plany uczelni związane z NIO obejmują wspólne badania, szkolenia dla specjalistów i studentów oraz aplikowanie o europejskich i węgierskie granty badawcze, jak np. Horizon Europe. W 2022 roku NIO otwarło fabrykę stacji wymiany baterii w Peszcie, jest to pierwsza fabryka firmy poza ChRL. Uniwersytet

Istvána Széchenyiego powstał w 1968 r.; specjalizuje się głównie w inżynierii przemysłu samochodowego, współpracuje m.in. z koncernem Audi.

24 maja: 18 spotkanie koordynatorów formatu Chiny-EŚW (14+1) w Ningbo. W spotkaniu pod przewodnictwem wiceministra spraw zagranicznych ChRL i sekretarza sekretariatu 14+1 Deng Li udział wzięli narodowi koordynatorzy 14+1 lub przedstawiciele państw EŚW (Polskę reprezentował ambasador Jakub Kumoch). W tym samym czasie w Ningbo odbyło się kilka wydarzeń towarzyszących, m.in. spotkania rady biznesu 14+1 i uczelni wyższych 14+1 oraz okrągły stół przedstawicieli mediów.

24 maja: samochody elektryczne koncernu BYD wkrótce na polskim rynku. W czerwcu br. rozpocznie się przedsprzedaż trzech pierwszych modeli samochodów elektrycznych BYD w Polsce. Fizyczne dostawy pierwszych samochodów i oficjalna inauguracja działalności chińskiego koncernu w Polsce planowana jest na koniec sierpnia.

24 maja: okrągły stół dziennikarzy z Chin i Europy Środkowo-Wschodniej w Ningbo (prow. Zhejiang). W spotkaniu udział wzięło „ponad 40 przedstawicieli mediów z 14 państw EŚW”. Polskę reprezentował „dziennikarz” Leszek Ślęzyk z portalu Chiny24. Okrągły stół był częścią wizyty studyjnej zorganizowanej przez sekretariat formatu Chiny-EŚW (14+1) i Wydział Zagraniczny Stowarzyszenia Dziennikarzy Chińskich (ACJA). Przedstawiciele mediów z EŚW odwiedzili również Pekin, Szanghaj oraz prowincje Guangdong (centrum badawcze Huawei i siedzibę BYD) i Hebei.

KOMENTARZ

Wizyta Xi Jinpinga w Serbii i na Węgrzech zakończyła się podwyższeniem rangi partnerstw strategicznych. Ważnym spoiwem łączącym Chiny, Węgry i Serbię jest personalizacja stosunków i wzajemne poparcie dla rewizjonizmu terytorialnego.

Serbia cementuje „żelazne partnerstwo z Chinami”. Na lotnisku w Belgradzie przywódca ChRL wraz z małżonką Peng Liyuan, członkiem Politbiura Cai Qi i ministrem spraw zagranicznych Wang Yi i innymi członkami chińskiej delegacji, zostali osobiście powitani przez najważniejsze osoby w państwie: prezydenta Aleksandra Vučića, premiera Miloša Vučevića, przewodniczącą parlamentu (do niedawna premier) Anę Brnabić i ministra spraw zagranicznych Marko Đurića. Aby

podkreślić doniosłość wizyty Xi Jinpinga gospodarze przerwali nawet telewizyjną transmisję konkursu Eurowizji – w zamian serbscy telewidzowie obejrzeliby uroczystość powitania chińskiego przywódcy na stołecznym lotnisku. Belgrad stał się w tym dniu „czerwony” w sensie ścisłym – wiele stołecznych budynków podświetlono w tym kolorze, ustawiono ekrany wyświetlające hasła powitalne dla „chińskich przyjaciół”. Na przyozdobionej flagami obu państw trasie przejazdu Xi Jinpinga do hotelu „spontanicznie” wiwatowali Serbowie i członkowie chińskiej diaspory.

Cel wizyty przywódcy ChRL nakreślił już w czasie krótkiego przemówienia na lotnisku. Mówił o „żelaznej przyjaźni” między państwami (czyt. o rozwijaniu współpracy wojskowej i w zakresie bezpieczeństwa), wzajemnym wsparciu dla żywotnych interesów obu państw (odpowiednio Tajwanu i Kosowa), pogłębianiu „tradycyjnej przyjaźni” (czyt. więzów ideologicznych zbudowanych na socjalistycznej przeszłości i niechęci wobec zachodnich wartości), odnowy gospodarczej oraz budowie „wspólnej przyszłości dla ludzkości”, ergo zmianie porządku narodowego.

Ważnym elementem współpracy chińsko-serbskiej jest bezpieczeństwo, zarówno w zakresie wojskowym, jak i wewnętrznym. Serbia jest jedynym w Europie użytkownikiem chińskich dronów bojowych i systemów antyrakietowych. W lutym br. prezydent Vučić zapowiedział kolejne zakupy dronów w Chinach, których technologia ma być częściowo transferowana do Serbii i służyć do produkcji własnych dronów pod nazwą „Pegaz”. W czasie wizyty Xi Jinpinga współpraca zbrojeniowa nie została oficjalnie poruszona, prawdopodobnie, aby nie prowokować dodatkowych napięć z USA i UE i nie wprowadzać w zakłopotanie gospodarzy, którzy nadal oficjalnie aspirują do członkostwa w europejskiej wspólnotie. Napięcia z UE rosną szybko w związku z chińskim wsparciem dla Rosji w czasie wojny w Ukrainie i wzbierającą wojną handlową między Brukselą i Pekinem. Chiny i Serbia zobowiązały się natomiast do współpracy antyterrorystycznej i zwiększania zdolności w zakresie „egzekwowania prawa”, co w tym przypadku najprawdopodobniej oznacza również przeciwdziałanie opozycji politycznej i „kolorowym rewolucjom”.

Aby nie antagonizować UE i USA, Xi Jinping nie odwiedził miejsca zbombardowania chińskiej ambasady w Belgradzie przez samoloty NATO w 1999 r.. Na gruzach tej placówki stoi dziś okazałe centrum kultury chińskiej i tablica upamiętniająca to tragiczne wydarzenie. Jednak wymowny był już sam moment wizyty Xi w Serbii – przypadający dokładnie w 25 rocznicę bombardowania, w którym zginęło trzech chińskich dziennikarzy (traktowanych w Chinach jako męczennicy). Oprócz wzajemnego wsparcia dla roszczeń terytorialnych obu państw (wobec odpowiednio Tajwanu i Kosowa), to właśnie zbombardowanie chińskiej ambasady jest ważnym spoiwem tożsamościowym obu państw.

Przywódca ChRL odniósł się do tego w artykule „Niech światło żelaznej przyjaźni oświecili drogę do współpracy między Chinami i Serbią”, opublikowanym w dniu przyjazdu w opiniotwórczym dzienniku „Politika”. W tekście skierowanym do serbskich czytelników Xi podkreślił, że „żelazna przyjaźń Chin i Serbii została zahartowana krwią i ogniem” i przypomniał o „bezczelnym zbombardowaniu przez NATO chińskiej ambasady w Jugosławii”. Ostrzegł przy tym, że choć Chińczycy cenią pokój, to nie pozwolą na tragiczną powtórkę z historii. W artykule chińskiego przywódcy znalazły się również zapewnienia że „bez względu jak zmieni się sytuacja międzynarodowa, Chiny i Serbia zawsze będą prawdziwymi przyjaciółmi”, a ich „żelazna przyjaźń jest wieczna, stanowiąc przykład współpracy między państwami narodami”. Przewodniczący Xi legitymizował również prezydenta Vučića, przedstawiając liczne kontakty obu liderów jako koło zamachowe rozwoju relacji chińsko-serbskich. W narracji chińskiego przywódcy Pekin został określony jako de facto patron władz w Belgradzie: „Chiny szanują i wspierają ścieżkę rozwoju wybraną przez naród serbski, wspierają wysiłki Serbii na rzecz ochrony suwerenności narodowej i integralności terytorialnej oraz sprzeciwiają się wszelkim siłom ingerującym w wewnętrzne sprawy Serbii”. Oprócz podkreślania współpracy w polityce międzynarodowej i wewnętrznej (w tym partyjnej) przywódca ChRL wymienił również wspólne osiągnięcia gospodarcze, w tym pierwszą w Europie Środkowo-Wschodniej umowę o wolnym handlu, pierwszą pozycję Chin na liście zagranicznych inwestorów w Serbii i drugą w rankingu partnerów handlowych w 2023 roku. Chiny i Serbię mają również pogłębiać współpracę w zakresie zielonej energii, sztucznej inteligencji i gospodarki cyfrowej.

W efekcie wizyty podpisano łącznie 28 umów i listów intencyjnych, z przewagą drugich z wymienionych. Obejmują takie zagadnienia jak m.in. ekstradycja, współpraca celna i naukowo-techniczna, ustanowienie mechanizmu koordynacyjnego w zakresie realizacji projektów „Pasa i Szlaku”, górnictwo i geologia, komunikacja, rolnictwo (w tym eksport serbskich jagód i śliwek do Chin) oraz polityka informacyjna i współpraca medialna (m.in. wymiana wiadomości między agencjami Xinhua i Tanjug oraz współpraca między chińskim państwowym nadawcą radiowo-telewizyjnym i biurem medialnym kancelarii prezydenta Serbii oraz „Politiką”).

Serbia buduje wspólną przyszłość z Chinami. W czasie wizyty Xi Jinpinga doszło również do podwyższenia rangi stosunków dwustronnych, z „całościowego partnerstwa strategicznego” do „chińsko-serbskiej wspólnoty losu nowej ery”. Choć partnerstwa w chińskiej dyplomacji mają charakter głównie relacyjny i ceremonialny, to umieszczenie Serbii – jako pierwszego państwa europejskiego – w gronie państw budujących chińską „wspólnotę dla ludzkości” wskazuje na pogłębianie się patronalno-klientelistycznej zależności między Pekinem i Belgradem. W dokumencie podpisanym przez przywódców obu państw eksponowane jest głównie poparcie Serbii dla chińskich dążeń na rzecz

przekształcenia porządku międzynarodowego narodowego, w tym wdrażania globalnych chińskich inicjatyw (rozwojowej, bezpieczeństwa i cywilizacyjnej). Serbia ponownie potwierdziła swoje przywiązanie do nieuznawania państwowości Tajwanu i rozstrzygnięcia sporów na Morzu Południowochińskich w oparciu o „dwustronne negocjacje”. Belgrad popiera też rewizjonistyczną agendę wielkiego odrodzenia narodu chińskiego (*minzu fuxing weiyue*).

Chiny zadeklarowały poparcie dla serbskiego stanowiska wobec Kosowa. Jednak w odniesieniu do – nadal aktualnych – aspiracji Belgradu do członkostwa w UE, Pekin wyraził „rozumienie dla wysiłków Serbii”. Wskazuje to, że z punktu widzenia utrzymywania chińskich wpływów, Serbia pozostająca poza europejską wspólnotą, jest rozwiązaniem preferowanym. W tym kontekście na uwagę zasługują oficjalne zapewnienia nt. starań o jak najszybsze otwarcie serbskiego banku kliringowego (dokonującego rozliczeń w juanach) i wykorzystywania waluty lokalnej w dwustronnych transakcjach handlowych. Ponadto Chiny zapewniły o chęci wzmocnienia współpracy w zakresie infrastruktury komunikacyjnej, sieci 5G oraz gromadzenia i przetwarzania danych. Chiny i Serbia zgadzają się również w podejściu do sztucznej inteligencji (AI). Postulują, aby stworzyć międzynarodowe ramy zarządzania AI, a Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) uczynić główną platformą dyskusji w tym zakresie. Wzywają również do reformy ONZ w ramach zwiększania reprezentacji państw rozwijających się w Radzie Bezpieczeństwa. Ponadto oba państwa wyraziły poparcie dla „wysiłków społeczności międzynarodowej” na rzecz politycznego rozwiązania „kryzysu ukraińskiego” i zawieszenia broni między Palestyną a Izraelem.

Węgry „partnerem na każdą pogodę”

W równie podniosłym stylu rozpoczęła się wizyta Xi Jinpinga na Węgrzech. 8 maja został powitany na budapesztańskim lotnisku przez premiera Viktora Orbána, szefa dyplomacji Pétera Szijjártó oraz innych wysokich rangą przedstawicieli węgierskich władz. Również w tym samym dniu w lokalnej prasie ukazał się artykuł Xi, w którym zadeklarował, że „Chiny i Węgry mają podobne poglądy i stanowiska na temat sytuacji międzynarodowej i regionalnej”. Polityczny konsensus między oboma państwami był de facto motywem przewodnim wizyty chińskiego przywódcy, kontrastując z rosnącymi napięciami na linii UE-Chiny. Potwierdza to podniesienie rangi relacji do poziomu „całościowego partnerstwa strategicznego na każdą pogodę w nowej erze”. Choć tak jak w przypadku Serbii, nie jest to dokument wiążący, to wskazuje na daleko posuniętą zbieżność poglądów Chin i Węgier w zakresie polityki zagranicznej (m.in. Rosji i Ukrainy) oraz autorytarnej linii w polityce wewnętrznej. Podobne partnerstwa nawiązały wcześniej m.in. Pakistan, Białoruś, Wenezuela i Zambia.

Partnerstwo z Węgrami zasadniczo przypomina to nawiązane z Serbią. Na wstępie dokumentu podkreśla się rolę przywódców w kształtowaniu współpracy obu

państw. Zadeklarowano również wzajemne wsparcie dla ochrony suwerenności narodowej, bezpieczeństwa i integralności terytorialnej. Chiny poparły nieliberalny kurs rządów premiera Orbána, deklarując poszanowanie dla polityki wewnętrznej i zagranicznej Węgier prowadzonej zgodnie z uwarunkowaniami państwa. Doceniły również wysiłki Budapesztu na rzecz „utrzymania stabilności społecznej”. Natomiast Węgry poparły „wielkie odrodzenie narodu chińskiego” i „zasadę jednych Chin” oraz wyraziły sprzeciw wobec wszelkich ruchów secesjonistycznych. Wspomniano również o konwergencji strategii rozwojowych obu państw (między Pasm i Szlakiem i „otwarcie się na Wschód”) i współpracy w zakresie finansów, nowoczesnych technologii, AI, zielonej energii, „technologii komunikacji mobilnych” (a więc sieci 5G) i rozwoju energetyki jądrowej. W ostatnim z wymienionych aspektów chodzi zapewne o zaangażowanie Chin w budowę elektrowni atomowej PAKS II, prowadzoną przez rosyjski koncern Rosatom.

Ponadto, Węgry wyraziły poparcie dla chińskich inicjatyw globalnych, choć na poziomie semantycznym uczyniły to w mniej bezpośredni sposób od Serbii – Budapeszt jedynie „przywiązuję wagę” do chińskich propozycji.

W rezultacie wizyty Xi Jinpinga podpisano 18 umów i listów intencyjnych w obszarach niebudzących politycznych kontrowersji. Dotyczą one m.in. utworzenia wspólnych komisji: inwestycyjnej, ds. współpracy fitosanitarnej (dostępu węgierskich produktów rolno-spożywczych do rynku chińskiego), kulturalnej i turystycznej. Nie wspomniano natomiast o współpracy w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego, która zacieśniła się w lutym br. w czasie wizyty ministra bezpieczeństwa publicznego Wang Xiaohonga. Treści tego dokumentu nie ujawniono. Oficjalnie poinformowano jedynie o wspólnych patrolach węgierskiej i chińskiej policji na Węgrzech, które mają pomóc w obsłudze (i jednocześnie kontroli) turystów z Chin. Jednak jak wynika z ujawnionych przez dziennikarzy śledczych informacji, dzięki tajnym ustaleniom, Chiny zyskały możliwość instalacji na Węgrzech kamer wykorzystujących AI i zaawansowane technologie rozpoznawania twarzy.

Przebieg wizyty Xi Jinpinga w Serbii i na Węgrzech potwierdził, że są to najważniejsi stronnicy polityczni Pekinu w Europie. W obu przypadkach, chińskie narracje i podpisane dokumenty, wskazują na wysoki stopień spersonalizowania relacji, które w obecnej sytuacji w Serbii i na Węgrzech, są gwarantem utrzymania się współpracy politycznej z Chinami.

O ile podniesienie rangi partnerstw podkreśla rosnącą pozycję Budapesztu i Belgradu w hierarchii chińskiej dyplomacji, to mają one wymiar przede wszystkim prestiżowy. Natomiast większą uwagę należy przywiązywać do zacieśniającej się

współpracy w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i rosnącej ekspozycji obu państw na chińskie wpływy w tym zakresie.

Wsparcie Serbii i Węgier dla „wielkiego odrodzenia narodu chińskiego” jest związane z własną agendą rewizjonistyczną tych państw, odpowiednio w kwestii Kosowa i odzyskania ziem utraconych przez Węgry po I wojnie światowej. Jednak w przeciwieństwie do partnerstwa chińsko-serbskiego, w dokumencie podpisanym przez Xi Jinpinga i Viktora Orbána nie znalazła się wzmianka o Ukrainie. To symboliczna wskazówka, że Węgry nie popierają pokojowego rozwiązania wojny.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

